

Findler Miklós: Visszaemlékezések

Apám orvos volt, szegedi és prágai diplomával. A kis privát praxis mellett egy nagy SZTK-körzet orvosa is volt. (A prágai diplomát akkor szerezte, amikor elkezdődtek Szegeden a zsidóvéresek és sok más kollégájával együtt egy rövid időre odavándorolt. A prágai egyetem német nyelvű volt – a Monarchia hatására – de jól beszélt szlovákul is, ami a csehtől nem nagyon különbözik, mivel apai nagyszüleim Vágújhelyen éltek (amíg a Hlinka-gárdisták később meg nem ölték őket a negyvenes években.) Anyám operanékesnek tanult, de szüleim házassága után csak kisebb társaságokban énekelt, persze fizetés nélkül.

Szakmai eredményeimet elsősorban középiskolai matematika-tanáromnak, Neukomm Gyulának köszönhetem. Ő tanította az ábrázoló geometriát is és a reálgimnázium felső négy osztályában az osztályfőnököm is volt. A Nemzetközi Sakkfeladvány-szerzők Szövetségének az elnöke is volt.

Neukomm Gyuláról: Kitűnő tanár és kitűnő ember volt. Temesvári szász szülők gyereke volt. Ennek ellenére nyíltan antináci. A sakkfeladvány-szerzők nemzetközi szövetségének az elnöke volt, így megkaphatott nyugati újságokat is, amelyekben sakkrejtvények is voltak. Megnyugodva közölte velünk, hogy az amerikai hajók, amelyek a Sz.U.-nak szállítottak Murmanszkon át fegyvereket és élelmet, egyre olcsóbban lettek bebiztosítva, mert a német tengeralattjárók egyre kisebb veszélyt jelentettek. (Erre az összefüggésre sem gondoltam volna.)

Egy kis személyes élmény: egyszer a táblánál kellett bizonyítanom egy matematikai tételt, amelyet másképp tettem, mint azt eredetileg tanultuk. Az osztály néhány irigye felkiáltott, hogy

ez nem helyes. Neukomm rövid válasza így szólt: „Ti csak ne kritizáljátok a Findlert, ő ezt jobban tudja” (persze elszégyelltem magamat...).

Neukomm jól beszélt, írt és olvasott angolul, németül és franciául, ami aztán (talán tudat alatt) arra ösztönzött, hogy én is egy kisebb poliglott legyek.

Még csak annyit, hogy Bécsben volt egy konferenciája a sakkfeladvány-szerzők egyesületének melynek Neukomm az elnöke volt. Ki akart volna menni, de a feleségével együtt, amit persze a „párt, a kormány és a dolgozó nép” nem engedélyezett. Apám, aki mint fent írtam, orvos volt, adott neki egy írást, hogy egészségi okokból szükséges, hogy a felesége vele mehessen Bécsbe. Mi akkor Ausztráliában éltünk, és átutaltunk egy kisebb összeget egy bécsi bankba a nevére, amit megírtunk neki madárnyelven. (Magyarországra nem volt szabad pénzt küldeni. . .)

Soha nem fogom elfeledni, hogy fáradtan és koszosan gyalogoltam hazafelé miután a Svábhegyen a Gestapo budapesti főhadiszállásán árkot kellett ásnunk. Az Oktogon közelében véletlenül találkoztam vele, és amikor meglátta koszos, fáradt állapotomat, elsírta magát. Az első „tanuló programomat” (dámajátszó és önoptimalizáló szisztéma volt) neki ajánlottam a publikáció tetején (Findler 1960). Ez egy időben jelent meg egy checkert játszó program leírásával, amit az IBM-nél dolgozó Samuel dolgozott ki (egy sokkal nagyobb és gyorsabb gépen).

Mivel Neukomm Gyula tanárom az első világháború alatt a Központi Hatalmak desifrózó (titkosírást megoldó) központjában dolgozott, ugyancsak neki ajánlottam egy-két cikkemet, amelyek a titkosírást „megoldó” témával foglalkoztak. Persze azóta teljesen idejét múlta az én akkori munkám, de kellemesen gondolkok ezekre a publikációkra vissza. Még megjegyzem, hogy az erről szóló cikkeimet az USA-ban nem is lehetett publikálni, akármilyen primitívek voltak az ötleteim, de Angliában szó nélkül elfogadták az ilyesmivel foglalkozó lapok.

1956 decemberében a Fertő-tónál teljesen illegálisan átléptük a határt Ausztriába. Nejem a jeges vízbe lépett bele egyszer-kétszer, amit még ma is érez. Egy kis faluban kötöttünk ki, és

nagyon kedvesen fogadtak minket (megértettem az „osztrák” kiejtést is) és a Nemzetközi Vöröskereszt pénzének örültek a jólelkű osztrákok. Másnap elutaztam Bécsbe, míg nejem ott maradt. Két nap alatt szereztem magamnak három állást, egyiket mint Schrödinger asszisztense. Hihetetlenül rendes ember volt. Többek között elmesélte, hogy az Anschluss elején (amikor Hitler anektálta Ausztriát) elintézte, hogy Svájcban adjon elő, ahová neje is elkísérte. Onnan átmentek Írországba és a dublini Institute for Advanced Studies-ban dolgozott a háború végéig. Amikor nála voltam Bécsben, csöngettek az ajtón. Felsőhajtott és mondta: ez az orvosom! Áttolta hozzám az eszpresszós poharat (amit neki nem lett volna szabad inni) és rám hunyorított.

A másik egy fordítási munka volt, az egyetemet végzett magyarok bizonyítványát fordítgattam át 4-5 nyelvre, attól függően, hogy hová akartak menni. A harmadik „állás” elég nevetséges volt – az akkor U.S. alelnök Nixonnak lettem a tolmácsa, aki meg akart ismerkedni a menekültek helyzetével. Róla hadd ne szóljak egy szót sem, illetve csak annyit, hogy amikor már az USA-ban éltünk, ki akartuk hozzánk hozni anyósomat Ausztráliából. Elmentem a New York-i ügyvédi hivatalába és sikerült vele elbeszélgetni. Egy teljesen illegális javaslata volt. Jöjjön anyósom Kanadába (Ausztráliából) és látogasson meg minket az USA-ban. Szerezzünk egy orvosi igazolványt, hogy nem tud utazni és minden jól lesz. Ehelyett a lakóhelyünk szenátorával beszéltem, aki benyújtott egy törvényjavaslatot anyósom érdekében és minden rendben ment.

Lehet, hogy a személyes emlékeim miatt túl felénk voltam és egy III. világháborútól tartottam. Így nejemmel arra az elhatározásra jutottunk, hogy a távoli Ausztrália lesz a befogadó országunk. (Mivel közel ültem a tűzhöz, hiszen a magyar menekültek papírjait fordítottam, akárhova mehettünk volna.) A repülőutat elvetettük, mert Kairóban lett volna egy megálló (üzemanyag-feltöltés) és Nasserben nem bíztunk. Hat hétig vergődött a hajónk, míg elérkezett a nyugat-ausztrál Perthbe (a hajó egyik propellerje eltörött útközben). Onnan már repülőn mentünk Sydney-be, ahol egy-két hét alatt már három szimultán állásom lett, kettő a két ottani egyetemen és egy az Operations Research vezetőjeként a

második legnagyobb ausztrál cégnél. (Néha tudtam még napi néhány órát aludni is.) Előadtam a Sydney-i Állami Egyetemen és az ottani Műszaki Egyetemen. Ugyancsak félállásban fordítottam a magyar menekültek diplomáit, még hozzá olyan nyelvre is, amelyet nem nagyon tudtam, portugálra a Brazíliába készülők számára. Ezenkívül a második legnagyobb ausztrál vállalatnál elindítottam egy Operations Research osztályt, ami sok pénzt takarított meg a cégnek – a részletek meg tényleg nem túl érdekesek.

Időközben rájöttem (sok más kollégával egy időben), hogy a számítógépek sok minden más intellektuális munkát is el tudnak végezni, így például emberi arc felismerését, nyelvek közötti fordítást, ipari munkák optimalizálását, stb. Ezekről publikáltam is jó néhány cikket, minek hatására (és meglepetésemre) kaptam egy meghívást a Los Angeles melletti RAND Corporation-höz, a világ első Mesterséges Intelligencia konferenciájára. Ez kb. 3-4 hétig tartott, és a Mesterséges Intelligencia úttörői vettek ott részt (köztük pl. Simon és Newell a Carnegie Tech-ről, mai nevén Carnegie-Mellon University).

Úgy látszik, jókat meséltem ott, mert a jelen lévő kollégáktól kaptam egy csomó állásajánlatot. Mondanom sem kell, hogy a Carnegie Tech meghívást fogadtam el. A Mesterséges Intelligencia hihetetlen fejlődésen ment át (és megy át jelenleg is). Úgy tudom, nincs olyan kolléga, aki 3-4 témakörnél többen tud aktívan részt venni.

Én most már néhány éve nyugdíjas (Prof. Emeritus) vagyok, de azért próbálok kicsit lépést tartani az újabb eseményekkel. Van egy kis kutatócsoportom az Arizonai Állami Egyetemen. Ha sikerül egy-egy kutatási javaslatot elfogadtatni a nemzeti „támogató hivatalokkal”, a pénzt a diákok kapják meg az egyetem.